

Ключевые слова: мировоззренческая составляющая, студенческая молодежь, юношеский возраст, мотивационная сфера, интеллектуальная сфера, научно-познавательная сфера.

WORLD VIEW CONSTITUENT IN EDUCATION OF MODERN STUDENT YOUTH

O. O. Shaykina

The author of the article gives characteristics of student youth from position of youthful age. Special attention is paid to the world view constituent as one of new formations of youth. The features of world view forming at modern student youth are examined in social and pedagogical aspect. The value of motivational, scientific and cognitive, intellectual constituent is distinguished in the educational process of students. The author accentuates the value of independent use of world view sets by students in their professional activity.

Keywords: world view constituent, student young, youthful age, motivational sphere, intellectual sphere, scientific and cognitive sphere.

Шайкіна О.О. – кандидат педагогічних наук, в.о. доцента кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна) sokrates@poisk.lg.ua

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Є. А. Зеленов

Shaykina O.O. – Candidate of Pedagogical Sciences, Alternate Associate Professor of the Chair of Pedagogics of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Luhans'k, Ukraine) sokrates@poisk.lg.ua

УДК 37.037

ТЕОРІЯ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Шкофа Касім Алі

У статті розглядається питання теорії сімейного виховання як наукова проблема. Визначаються підходи щодо її вирішення в історії педагогіці, у педагогіці. Визначаються категорії „сімейне виховання”, „сім'я” відповідно до різних наукових поглядів.

Ключові слова: теорія сімейного виховання, напрями і засоби батьківського впливу на дітей у сім'ї.

Сучасна ситуація розвитку сім'ї як соціального інституту характеризується порушенням традицій і спадкоємності, відсутністю чи викривленням базових цінностей, ідеалів і орієнтирів, масовою доступністю суперечливих відомостей, які поступають із засобів масової інформації (про одностатеві шлюби, про бажання таких пар виховувати дітей...). Демократичні цінності і принцип запобігання дискримінації людини за ознаками статі, статевих стосунків тощо, який зараз проголошується і підтримується політиками у Європі, призводять до того, що традиційні сімейні ролі, а також відповідні засоби впливу матері і батька на дитину втрачають набутого за історію людства сенсу.

Головною традиційною функцією сім'ї було і залишається народження, вигодовування та виховування дітей. У „Конвенції про права дитини” визнається, що „дитині для повного і гармонійного розвитку її особистості необхідно зростати у сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові, розуміння...” [1, с. 508].

Але соціологічні дослідження і статистичні дані свідчать, що сучасні молоді сім'ї не поспішають обзаводитися дітьми, що вони спрямовують свою головну увагу і зусилля на заробіток грошей (бізнесові орієнтири), досягнення матеріального благополуччя (фінансові, матеріальні орієнтири), творення кар'єри (соціальні та професійні орієнтири) і досягнення успіху в ній. Традиційне розподілення соціально-статевих ролей у сім'ї теж змінюється. Не поодинокі факти, коли молоді жінки сприймають народження дитини не як Божий дар, щастя і спосіб втілення у життя смислів власної суто жіночо-материнської долі, а як привід бути відірваною від суспільного життя, від професійної діяльності, від звичного способу життя та дозвілля. Батьківські амбіції молодих чоловіків теж не спрацьовують. Образи Батька, Годувальника, Хазяїна у родині тощо – скоріше відштовхують, ніж приваблюють молодих чоловіків. Значного розповсюдження набувають нові форми існування сімейних стосунків: громадянський шлюб, так званий „гостьовий шлюб”, одностатевий (Франція, Бельгія, Норвегія, Швеція). Серед населення, особливо молодого віку, поширюються різні форми психологічної залежності (алкоголізм, наркоманія, ігроманія тощо).

У зв'язку з вищезазначеним все більше дітей зростає в умовах „неповних”, або „неблагополучних” родин. Процеси втрачання сімейного впливу на виховання дітей набувають майже глобального характеру за своїм культурологічними, соціально-психологічними та педагогічними наслідками.

Україна є надзвичайно молодою державою, тому проблема виховання молоді у сім'ї на засадах народних традицій родинного виховання стає у наші часи надзвичайно актуальною. Адже саме у родині починаються процеси духовно-культурного самоусвідомлення дитини, її соціальної, національної, статевої і особистісної ідентифікації і самовизначення.

За таких умов особливого значення набуває проблема визначення і відродження традицій сімейного виховання в Україні. Загострюється проблема підвищення педагогічної компетентності батьків, яка стосується питань ефективних педагогічних засобів і методів сімейного виховання, батьківського впливу на дитину. Отже, все вищезазначене вказує на те, що проблема традицій сімейного виховання у вітчизняній педагогічній науці є затребувана і актуальна.

Повернутися до витоків народної педагогіки, усвідомити спрямування, завдання, зміст та методи і засоби виховування дітей у сім'ї за традиціями українського народу є життєво важливим для сьогодення. Криза сім'ї як традиційного суспільного інституту, як скарбниці загальнолюдських і національних духовно-етичних цінностей (значна кількість розлучень, поява одностатевих шлюбів, боротьба за захист прав статевих меншин, пропагування розпусного стилю життя у ЗМІ тощо) – все більше виявляє себе у світі і вимагає від науково-педагогічної спільноти активної позиції щодо пошуку, визначення, зберігання, пропагування традицій сімейного виховання, отже, і в Україні.

Отже, повернення уваги істориків педагогічної думки до особливостей, змісту, методів і засобів сімейного виховання відбувалося у різні часи і за різними напрямками. Проблеми сімейного виховання, традиції народної педагогіки порушуються і вивчаються етнопедагогікою, педагогікою сімейного виховання, історією педагогіки.

Так, сучасні вітчизняні наукові розвідки, що торкаються проблем виховання дітей на родинних засадах, пов'язані з творчістю Т. Гаміної, Б. Ковбаси, В. Костіва, М. Стельмаховича, В. Федяєвої та ін. Наприклад, М. Стельмахович бачить вирішення проблеми відродження автентичної педагогіки в Україні у створенні й застосуванні виховної системи, адекватної потребам українського державотворення, у подоланні відірваності школи, виховання від культурно-історичних традицій, від народної культури, моралі, духовності [2]. Він виокремлює сімейну педагогіку як науку про закономірності виховання дітей у см'ї, що складається з теорії та практики родинного виховання [2, с. 6].

Вплив родинного виховання є об'єктивно найважливішим чинником розвитку особистості дитини, що було ґрунтовно доведено багатьма дослідниками у вітчизняній і зарубіжній філософії, соціології, психології і педагогіці. Науковці виокремлюють об'єктивні та суб'єктивні чинники, що обумовлюють характер впливу сім'ї на дітей. Наприклад, російські вчені М. Мацковський, О. Харчев, М. Шимін та інші як об'єктивні чинники виділяють: структурну побудову сім'ї, її чисельність, також рівень матеріального забезпечення сім'ї, ступінь освіченості її членів.

Дослідники О. Захаров, В. Іванова, Р. Кемпбелл, Т. Маркова, О. Петровський, В. Титаренко та інші як суб'єктивні чинники виділяють: характер стосунків членів родини між собою та з навколишнім світом, іншими людьми, характер виховного впливу батьків (моральний чи ні), рівень загальної та педагогічної культури дорослих.

Для нашого дослідження особливе значення набувають твердження тих вчених, які серед об'єктивних чинників впливу сім'ї на дітей визначають народні традиції сімейного виховання (І. Бестужев-Лада, Г. Волков, Д. Ліхачов, А. Мудрик та ін.).

Ученими радянської доби досліджувалися окремі аспекти теорії сімейного виховання. Так, погляди Н. Крупської, П. Блонського, А. Макаренка на виховання дітей у батьківському домі забарвлені комуністичною ідеологією. Вони визначають тісний зв'язок сім'ї і школи як характерну рису, що визначає особливість сімейного виховання у радянські часи. При цьому, наприклад, П. Блонський як мету сімейного виховання визначав всебічний розвиток особистості. А засобами такого розвитку він наголошував поєднання розумового, естетичного, морального, фізичного, трудового та статевого виховання. Отже, зазначаючи першорядне значення суспільного виховання, педагог вважав за необхідне додання цьому вихованню духу щирості, гуманності, організацію його за типом стосунків між батьком, матір'ю і дітьми. Сімейне виховання він вважав індивідуальним, специфічним за формою, соціальним по своїй суті, таким, що повинне здійснюватися як колективне і відображати єдність особистих і суспільних інтересів. Таким чином, П. Блонський, видатний представник антропологічного напрямку в радянській педагогіці, свою теорію сімейного виховання будував на фундаменті цілісного розвитку особистості [3].

Значний внесок у подальший розвиток теорії сімейного виховання зробив А. Макаренко. Розглядаючи радянську сім'ю як "первинний і природний колектив", А. Макаренко визначав сім'ю як виховний колектив, об'єднаний спільними цілями, життєвими планами, спільною життєдіяльністю дорослих і дітей, підкреслював гуманістичну спрямованість виховання в ній. Педагог справедливо вважав сім'ю унікальною формою взаємодії її членів, цінним завоюванням цивілізації і дієвим джерелом і засобом формування особистості. Педагог показав необхідність зміцнення єдності інтересів радянської сім'ї і школи у вихованні, показав шляхи здійснення єдиних цілей і завдань у виховній діяльності батьків, підкреслив при цьому провідну роль школи в організації сімейного виховання, в пропаганді серед батьків і всього дорослого населення педагогічних знань, в підвищенні педагогічної культури суспільства [4, с. 37 – 44]. Домінуючою виступає ідея виховання в колективі. При цьому завдання колективу, у тому числі і сім'ї як специфічного колективу, повинні ставати цілями окремої особи і реалізовуватися в її різнобічній діяльності. Разом з тим А. Макаренко показав, що на результати сімейного виховання впливає соціальне обличчя кожної конкретної сім'ї, спосіб життя її членів, структура сімейного колективу і, найголовніше, ті стосунки, в які вступає дитина в умовах рідної домівки. Він дав принципово нове тлумачення термінів „покарання” і „заохочення” як методів сімейного виховання. Зробив акцент на ролі традицій в сім'ї, на ролі стилю родинних стосунків, що складаються у батьківському будинку. Проблема авторитету і особистого прикладу батьків у вихованні отримала у його працях нове трактування. Авторитет батька і матері він визнавав як вплив їх духовно-моральних якостей на дітей, розкрив суть істинного авторитету батьків. А. Макаренко вважав метою сімейного виховання формування людини, що живе передусім інтересами суспільства [5; 6; 7].

У другій половині ХХ століття ідеї сімейного виховання простежуються в підручниках і навчальних посібниках з теорії і історії педагогіки (Ю. Бабанський, М. Гончаров, Б. Ліхачов, Є. Мединський, А. Мудрік, З. Равкін, В. Сластьонін, В. Смірнов, Т. А. Стефановська, Є. Шиянов).

Таким чином, дослідження наукових праць з цього питання забезпечує виявлення, сприйняття, усвідомлення і переживання смислів і цінностей, що закладені у теорії сімейного виховання у педагогічній науці.

Література

1. Конвенция о правах ребенка // Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б.М.Бим-Бад. – М.: БРЭ, 2002. – С.508.
2. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка : Навч.-метод. Посібник / М. Г. Стельмахович. – К. : ІЗМН, 1997. – 232 с.
3. Блонский П.П. Избранные педагогические произведения, — М., 1961. – 452 с.
4. Гаміна Т.С., Гончар О. Ю. Педагогіка сімейного виховання : Навчальний посібник. – Луганськ : Альма-матер, 2012. – 523 с.
5. Макаренко А.С. Книга для родителей // А.С. Макаренко. Пед. сочинения: В 8-ми т. – М., 1985. – Т. 5.
6. Макаренко А.С. Лекции о воспитании детей // А.С. Макаренко. Пед. сочинения: В 8-ми т. – М., 1984. – Т. 4.
7. Макаренко А.С. Семья и воспитание детей // А.С. Макаренко. Пед. сочинения: В 8-ми т. – М., 1984. – Т. 4.

ТЕОРИЯ СЕМЕЙНОГО ВОСПИТАНИЯ КАК НАУЧНАЯ ПРОБЛЕМА

Шкофа Касим Али

В статье рассматривается вопрос теории семейного воспитания как научная проблема. Определяются подходы относительно ее решения в истории педагогики, в педагогике. Определяются категории „семейное воспитание”, „семья” в соответствии с разными научными взглядами.

Ключевые слова: теория семейного воспитания, направления и средства родительского влияния на детей в семье.

THEORY OF DOMESTIC EDUCATION AS A SCIENTIFIC PROBLEM

Shkofa Kasim Ali

The question of theory of domestic education as a scientific problem is examined in the article. The approaches to its decision in history of pedagogics, in pedagogics are determined. The categories „domestic education”, „family” are defined in accordance with different scientific views.

Key words: theory of domestic education, direction and means of paternal influence on children in family.

Шкофа Касим Али – аспірантка кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Т. С. Гамина